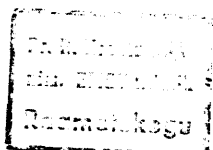

HIND 30 SENTI

ERK

PE 22477

5

LEO SEPP: MAJANDUSPOLIITILISED TUULTEPÖÖRISED. / E. REMMELGAS:
KUHU, KELLEGA, KUIDAS? / H. KULMEN: QUO VADIS – EESTI TULEVIKU
LOOTUS? / J. VIIGANT: PÖLLUMAJANDUSLIKKE JUHTMÖTTEID. / ERK'IDE
LIIDU MÄRGUKIRJAD. / V. NÓGES: ED. LAAMAN, ERAKONNAD EESTIS.

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

NR. 5.

M A I

II AK.

MAJANDUSPOLIITILISED TUULTEPÖÖRISED.

Kas ka Eestile praegusel momendil „uus kuub“?

NMKÜ Euroopa peasekretär, ameeriklane Mr. Davis, käis läinud talvel Eestis ja kõneles siin kitsamale ringile oma muljeist kokkupuutumiste üle noortega peaaegu kõigilt maadelt Euroopas.

„Olen jutelnud noorfašistidega Itaalias, noorkommunistidega Portugalis ning noorhitlerlastega Saksas, ja minul jäi kõikjal teatav üldine mulje. Oled teatav üldine ideeline murrang noortes, mis taotleb ühiseid sihte. Ei olda rahul senise egoistliku liberalismiga, mis kuulutab kõikide sõda kõikidele, mille ideaaliks on iga üksiku tugevama ja osavama ülekaal ning heaolu ka teiste nõrgemate ning tagasihoidlikumate arvel, kus maksab homo homini lupus est ja kus igaühele on kõrgemaks juhiseks ta tegutsemisel — isiklik „terve igoism“. Vastupidi: praegune noorus soovib näha üldisi sihte, seades ühiskonna või rahvuse hüveolu kõrgemale isiklikest mugavusist, valmis olles ja soovides neid igal ajal ohverdama üldise hüvangu ja parema ning õiglasema elukorra saavutamiseks.“

Mr. Davis ei ole majanduspoliitik. Samuti ei või temal olla mingisugust erilist sõprust fašismi, kommunismi või hitlerismi vastu, kuna kõik need voolud on mr. Davis'e poolt juhitud NMKÜ liikumisele kas otseselt või kaudselt vaenlikud. Kõige selle pärast on tema, kui erapooletu vaatleja, otsus eriti huvitav ning tabav. Sest mõne üksiku lausega on ta tabanud selle sihi ja mõtte, mille teostamist oodatakse uuel majanduspoliitikalt.

Need mõtted pole iseenesest ju uued ning ametlikult eksisteerivad nad sama kaua, kui meie ajaarvamine. Ei olnud sellepärast mitte eriline verejanu ja sadism, kui roomlased hukkasid ja piinasid kristlasi, vaid tavaline ja ajalooliselt korduv „maksva ühiskondliku korra“ („Rooma õigus“ on seni

meie jurisprudentsi põhil) võitlus pealetungiva „kommunismiga“. Rooma ajal oli vaid „eraomanduslikuks objektiks“ tootmisvahend — ori, praegusel tehnika ajajärgul aga — maa, masinad ning vabrikud. Ning maksev kord leppis ürg-kristlusega vaid siis, kui see oli ristiusu kirikuks degeneerunud, mis taotleb praegu põhjamaades mõjutut sõnalist rituaali, lõunas ja idas — tunnete müstikat. Samuti nagu sotsialdemokraatia legaalsel tunnustust leidis niipea, kui sellel agressiivsust ja aktiivsust jätkus vaid valimisdemagoogiaks ja dekoratiivseiks mai-paraadideks, kui viimased politseiliselt lubatud!

„Gemeinnutz geht vor Eigennutz“ — seisab seetõttu ka kõikide moodsate uute majanduspoliitiliste voolude lipukirjas, alates hitlerismi ja lõpetades kommunismiga. Küsimus ei seisa mitte sihis, ka mitte meeoludes — ohvrimeelne noorus on olemas! — vaid ainult selles, milline meetod selle sihini viib, ja milline juba ette määratuna liivale jookseb, nagu ajajooksul oleme näinud kristlusega ja hiljem ametliku sotsiaaldemokraatiaga. Küsimus seisab ka ühtlasi selles, kas liberalismi maksvale liivapõhjale saab ehitada ühiskonna-huvilist plaanimajandust? Küsimus, millele kommunism on vastanud eitavalt, hitlerism, fašism ja Roosevelt aga jaatavalt.

Kommunism, hitlerism ja fašism on seejuures enam-vähem ühiseid põhimõtteid püstitades oma kätte võtnud diktaatorliku võimu valitsemisel rahva saatuse üle. Peaks hiljem ka selguma, et valitud meetod oli kas ekslik või olid kõlavad loosungid ainult suurte masside peibutamiseks kasutatud — siis on laiemad rahvahulgad juba käsist-jalust seotud ega pole enam võimelised kiiresti ja ilma ränkade ohvriteta oma saatust muutma.

Erandina seisab ainult Roosevelt, kes seni vormiliselt demokraatlikku korda ega ajakirjanduse vabadusi pole kitsendanud. Sellepärast kirjutas ka Keynes hiljuti „Times'is“, et Roosevelti katse peab andma lõppvastuse, kas on võimalik jõuda vana korra alusel ja kindla juhitud kava järgi soovitud sihile ning ületada majanduskriisi, või peab otsustama meie saatuse stüühiline kokkupõrge revolutsiooniliste jõudude ja ortodoksaalse liberalismi vahel.

Vastust loomulikult seni ei ole. Ei või muidugi jätta tähele panemata,* et niihästi Roosevelti kui ka kindlasti Hitleri j. t. jõupingutused on andnud esialgseid positiivseid tulemusi niihästi üldise seisukorra paranemise, kui ka tööpuuduse vähenemise suunas. Kuid see pole mingi ime. Niihästi esijoonelises Roosevelti kui ka Hitleri on puuduvat eraettevõtlikkust püüdnud suurejooneliselt asendada kunstliku riikliku ostujõuga, mis ebavahekordi kindlasti pidi parandama. Kas aga ajutiselt või jäädavalt — selles seisab küsimus. Ka suurimail riiklikel ressurssidel on piirid. Kas asendab uuesti elustav eraettevõtlikkus riikliku ostujõu, kui vastavad ressurssid lõppenud või tuleb siis lõplik katastroof?

Kuigi lõppvastus Roosevelt'ilt puudub, võimaldavad siiski sealses süsteemis alalhoidunud normaalsed turuolud ja vaba ajakirjandus saada väikest pilti neist kahtlusist, mida tunneb sealne opositsioon.

Üht tähtsamat kahtlust ma nimetasin ülalpool. Järgmine küsimus on: on võimalik plaanikindel hindade reguleerimine, mis oli Roosevelti kava üheks nurgakiviks? Võtame, näiteks, puuvilla hinnad. Dollari esialgse languse puhul tõstis spekulatsioon hinnad kaugelt üle dollari languse määra. Kui siis hinnad uuesti langema hakkasid, suruti dollar kunstlikult uuesti alla — selle tulemusega, et ka puuvilla hind uuesti tõusma hakkas, kuid mitte enam dollari languse määral, vaid vähem. Nüüd aga, peale dollari kahekordset allasurumist ja puuvilla külvipinna vähenda-

mist, on uue lõikuse hinnatendets — nõrk! Tundub vägisi, et hindades ikkagi „languse haigus“ veel edasi hingitseb.

Edasi kritiseeritakse Roosevelti kode'ide ja nn. plaanimajanduse poliitikat. Ettevõtjad on plaanimajanduse mõttest sääraselt aru saanud, et see peab neid lihtsalt igasugusest „ebamugavast“ võistlusest päästma ja neile kasusaamisteks jäädavalt „normaalsed olud“ kindlustama. Ja juba konstateeribki Ameerika opositsioon, et plaanimajandus on vägisi allamäge libisemas igasuguste eramonopoliide sihis, mis sisuliselt tähendaks legaliseeritud, kuid kontrollimata liigset motivõtmist üksikute kasuks, mis Roosevelti hüüdsõnadele mõtte poolest küll kuidagi ei vastaks.

Silmas pidades neid tegelikke saavutisi, mis väga vastupidised soovituile, on Roosevelt nähtavasti lõõnud kõhklema, kongress muutunud sõjakamaks. Isegi alalhoidliku „Timesi“ kirjasaatja konstateerib, et nüüdsest peale igasugused uued kavad pääsevad läbi vaid tugevate mõjutustega pankade ning ettevõtjate poolt... Elemendid, mille „tervendamiseks“ Roosevelt oma tomahavki tõmbas!

Kas on nüüd juba selgunud uus tee Eestile?

Maailmavaatelised ja meeleolulised lainetused ei jää kunagi poliitilistesse ja etnograafilistesse piiridesse, vaid nad valguvad juba nagu füüsika seaduste põhjal laiale üle kogu maailma. Juba ilma tõeliste meeleolude tundmiseta võiks seepärast kindlasti ütelda, et ka Eesti on tiine kogu inimkonda vallutavaist ideedest. Tarvis vaid kellelgi seisatuda tänavanurgal ja nõutavaid loosungeid hüüda — poolehoidjaid leidub.

Sellel taustal on seletatav vabadussõjalaste liikumise menu. See liikumine on meil olnud mitmeti õpetlik ning kasulik. Õpetlik selles, et ka meie põhjamaist inertset rahvamassi on võimalik panna liikuma kindlate ideede alusel, kui propaganda ja selgitustöö sihikindel ja süstemaatiline. Kasulik sellepärast, et ta kaudselt, vähemalt esialgselt, sundis likvideerima meie mõttetut ja sihikindlusetut erakondade „sissisõja süsteemi“ ning „konsulitele“ tarvilise hoiatuse andis.

Selle liikumise likvideerimine oli siiski vältimatu, kuna tõsised sihid olid liig tumedad ja kogu ettevõtte näis soodsat meeleolu kasutava avantüürina. Fašistide barett ja natside „Saksa tervituse“ järeleaimamine pole veel positiivne programm. Seda viimast hoiti aga sedavõrd saladuse katte all, et vägisi kahtlused hinge pugesid.

„Maksevõrd“ iseenesest ei ole ju kellegi fetiš, eriti, kui on üldine tunne, et meie seisame uue ajajärgu lävel. See ei tähenda aga kaugeltki mitte, et võiks iga esimest „pakkumist“ vastu võtta. Igaüks, kes enesele uut kuube otsib, vaatab enne moelehti ja siis valib. Kui aga normaalne inimene omale uue kuue laseb teha ilma valimata, siis vaadaku ta ette, et temale mitte uue kuue asemel hullusärki selga ei meelitataks.

Kas on praegune ajajärk vastuvõetav „uue kuue“ valmistamiseks? Kindlasti mitte. Kuigi meeleolu ja üldine äratundmine seda ehk nõuaks, ei ole meie sisuliselt veel kaugeltki küpsed, et suurejooneliselt ja õieti küsimust otsustada. Muidugi on olemas palju neid, kes tahavad minna kõige kergemat teed ja meid mõnele olemasolevale „katsele“ külge pookida. Külgepoogitud oks ei ole aga enam iseseisev, vaid see peab end juba võõrastest mahladest toitma hakkama. Kui meie aga enesele soovime ja nõuame elu-

õigust tulevikuks, siis ei tohi küll ka meie mitte ahtraks jääda, vaid peame iseseisvalt ja oma sisemiste jõudude põhjal maha saama ja sünnitama ise kord ka omale uue õiglasema ning otstarbekohasema korra, mis eesti rahvale kindlustaks paremat tulevikku ning kõrgemat elatustaset. Selleks peame aga tegema enne palju sisemist selgitustööd, suured massid õiges suunas liikuma panema — kõige selle juures aga silmad lahti hoidma ning teraselt silmitsema, mis maailmas praegu õieti toimub.

Esiialgu peame siiski läbi ajama ajutiste hädaabinõudega. Ja kuna selge on, et senise korra „saterkuue“ varukad läbi kulunud, siis tuleb siilust julgesti lappi võtta ja varukad paigata. Säärase paikamisega tuleb esialgu rahulduda ning seda ka praegusel ülemineku ajajärgul nõuda. Rohkemat ei tohiks meie aga praegusele majanduslikule režiimile lubadagi.

Leo Sepp.

K U H U , K E L L E G A , K U I D A S .

1.

Vabadussõjalaste rahvaliidumise tegevuse lõpetamisega ja kaitseseisukorra seaduse väljakuulutamisega on poliitiline elu käesoleval momendil pandud sordiini alla. Ja kui kaitseseisukorra seadus kord kaob, siis peavad meie poliitiliste rühmituste staabid endale tegema paratamatult kalkulasioone, millisel määral on neile jäänud pooldajaid. On ju tulemas valimised ja enne seda on vajaline umbkaudselki määrata kindlaks seljataga seisvad jõud. Vabadussõjalaste rühmitused on hajutatud ja see hulk kodanikkonnast, kes läks kaasa kiindunult vabadussõjalaste rahvaliidumisega, on vajalik tuua jälle tagasi valijatena valimiste lahinguväljadele. Kellega läheksid või peaksid minema kaasa need inimesed, kes veel paar kuud tagasi tundsid, et ükski poliitiline erakond ei kajasta nende uusi ja väljakujunemisele jõudvaid tõekspidamisi?

Osa vabadussõjalaste pooldajaid näib olevat haavunud tõmbunud tagasi oma eraelu eksiili, kuna teine osa vaatab ringi kaalutlevalt, milline rühmitus see võiks olla, kellele usaldada oma huvide kaitse omavalitsustes ja tulevases rahvaesinduses. Või millised peaksid olema need isikud, kes väärivad valimist, tundmata sel puhul südametunnistuse piina, et peab volitama meest, kelle 15-aastane tegevus avalikkusesse on jätnud kibedaid meeolusid.

Kes vabadussõjalaste rahvaliidumise poolt meelestatud rahvakihtides liikunud, võib tähelepanekute põhjal kinnitada, et tahetakse siiski jääda truuks nendele põhimõtetele, mis iseloomustasid vabadussõjalaste rahvaliidumist tema ideelises ja rahvuslikkuse taotlemise osas. Ja seda sellel lihtsal põhjusel, et pole leitud ühtki teist erakonda, mille töökavades kajastuksid sellised akuutsed ideed, nagu need esile olid toodud vabadussõjalaste poolt.

Nagu ajakirjanduses ilmunud teadetest nähtub, on valitsusvõimud asunud teostama neid kavatsusi, mis lähemas minevikus väljaspool erakondi esile tulid. Sellega on kodanikkonnale antud mõista, et neist

kavatsustest kõlbab võtta üle reformivaid ideid. Nagu näiteks ametkondade tervendamine sel teel, et eemaldatakse tööjõuetum ja töövõimetu osa ametnikest ja tööjuhtidest, neid asendades inimestega, kellel vastavad eelteadmised tööks ning kellest teatakse, et nad kunagi pole tõstnud esile oma poliitilist kuuluvust ega tahtnud rõhutada oma seljataga seisvat võimu.

Käesoleval ajal on riiklik võim asunud kaugeleulatuvate reformide teele, mis kodanikkonna seas leidnud suurt rahulolu. Nende reformidega on tahetud lähemale tulla inimestele, kes reformide nõudmise mõttes just olid kõige rohkem nõudlikud. Kuid ideede teostamine nende ringkondade poolt, kes omal ajal seisid vastuolus ideede kuulutajatega, ei taga veel seda, et teostajatega lähevad täielikus rahulolemises kaasa need, kes ootasid ideede teostamist ideede loojate poolt antud vaimus.

Kerkivad üles küsimused, mis kibelevad paljudel keelel ja mis muutuvad üha akuutsemateks valimiste lähenedes — nimelt kuhu, kellega ja kuidas? Kuhu suunduda tulevikus oma tõekspidamistega, kellega liituda oma võitluses tõekspidamiste eest, kuidas rahuldada poliitilisi veendeid ja panna end maksma, kui täit riigiustavust vääriv kodanik uues, kujunevas Eestis?

2.

Rahva meeleolusid arvestades näib olevat nii, et erakondliku demokraatia ajastu on möödumas. Väga kujukalt selgitasid erakondade fiaskot möödunud linna- ja alevivalitsuste valimised, millel pääsesid esirinda vabadussõjalaste mehed ja kutseühilised esindused — majaomanikud, majandusrühmitused, kuna rohkete maraskitega tulid sellest viimasest jõuproovist välja sotsialistid, keskerakondlased ja ka asunikud.

Rahvas ei rahuldu erakondade juhuslike programmidega, lappimiste ja lehmakauplemistega. Kasu sellisest kõrgeast mängust said vaid erakonnad ja selle tegelased. Üks mäng, kui seda mängitakse aastast aastasse ikka ühte moodi ja samade tegelastega, hakkab viimaks tüütama. Liigne materjalism kutsus alati esile vastumõjuri, milleks viimasel ajal oli rahvaliku tervikluse rõhumine. Ei saa salata, et ühtlaselt meelestatud rahvatervik oli see, mis eriti noori kaasa tõmbas. Noored vaimustuvad kiiresti ideedest, millele erakondadel polnud midagi panna vastu peale üldtuntud sõnade.

Aeg on voolanud temale määratud loogilist sängi mööda ja toonud rahvakiihtidesse, poliitilistesse vooludesse ja suhetesse mitmesuguseid muudatusi. Kes olid arusaajad, võtsid oma vananenud seisukohad revideerimisele ja kutsusid oma pooldajaid kaasa uute põhimõtete teenistusse. Kes aga otsustasid jääda truuks vanadele vesistunud programmidele, need pidid hiljem nägema, et neid on tabanud kaotus. Seda võivad enda kohta kinnitada just sotsialistid, kes tööliklassi hüvangu on teinud kõrgemaks rahvuslikkusest, isamaast ja kultuurilisest ühtekuuluvusest. Ja nüüd lüüakse sotsialiste sellele palele, mis nad ise ette pööranud ja vabaks jätnud. Rahvahulgad taganesid sotsialistidest ja taganesid kommunistidest. Eestis sündis viimastel aastatel nende üleminek vabadussõjalaste juure. Vabadussõjalastele heideti ette, et nende kilda olevat tulnud inimesi väga mitmesuguste tõekspidamistega ja mitmesugustest poliitilistest vooludest, — et olevat ini-

mesi meelitatud. Etteheide on etteheide, kuid üks võiks olla kindel, et kui need inimesed oleksid läinud koos teiste rühmitustega, need oleksid olnud sellega väga rahul. Kui võtta arvesse seda, et erakonnad 15 aasta kestvusel oma hääletajate soovid alati on ohverdanud mitmesugustele koaleerimistele ja kombineerimistele, siis võib tulla vaid ühele otsustusele: erakondadele ei olnud niivõrd tähtsad volitajaskonna soovid, kui just hääled. Poolehoidjad olid erakondadele „häälelojusteks“ — „Stimmvieh'ks“, nagu väljendavad sakslased.

Ja et midagi pole muutunud erakondade sisemises elus, siis arvesse võttes eelpool toodud näiteid ja põhjendusi, peab tunnistama, et tulevastel valimistel — peale vanapõllumeeste — poliitiliste rühmituste käsi võib käia, nagu möödunud linna- ja alevivalimistel, kuna rahval pole tõepoolest ühtki poliitilist katusealust, kuhu varju võiks minna oma kuivanud leivakanikaga. Rahvas tahab uut ideed, tahab kuulda kõigi senitehtud vigade eitamist, tahab uusi inimesi, kellest v õ i k s uskuda, et nad rohkem suudavad anduda rahva teenistusse, kui seni erakondlased ja et nad ei tarvita neile usaldatavat võimu isikliku ja kildkonna hüvangu loomiseks ega vähemate vendade surnukslõõmiseks.

Nüüd aga on loodud olukord, et tulevastel valimistel pääseb mõjule isik veel rohkemal määral kui seni. Võivad lüüa läbi noored ja ideelised mehed, kelle kohta ka vanemad tegelaspõlved peavad kinnitama, et selle mehe tund on tulnud. Erakondlikud lubadused löövad kahvatuma tugeva isiksuse ees. Rahvas hakkab instinktiivselt tundma, k u h u ta peab minema, sest vanade juure keelavad teda tagasiminemast viimaste aastate kogemused. Hakatakse vaatama ringi uute inimeste järele, minnakse üksiku lugupeetava isiku juure ja antakse sellele oma usaldus.

On selge, et kui isikuvalimise põhimõte rahva hulgas leiab suurenevat arusaamist, siis nõuab ka rahvas, et volitatav lööks lahti oma kaardid ja selgitaks, kuidas mõtleb ta rahvaesinduses seista nende põhimõtete eest, milleks valijaskond on kuulutanud end solidaarseks. Rahvaesinduses peab sündima kahtlemata ühemeelsete liitumine teatavale platvormile. See liitumine võib sündida ka enne valimisi, kuid ainult sel juhul, kui antakse luba uute poliitiliste rühmituste või rahva laialdaste hulkade ideid teeniva liikumise ellukutsumiseks. Kuid et meie tulevases rahvaesinduses hakkab rääkima kaasa u u s v o o l u u t e i n i m e s t e g a, selles pole kahtlust. Selles ollakse teadlikud nii siin kui ka seal ja selle suure tundmatu ees tuntakse isegi teatavat hirmu. Võtku rahva meelte rahunemine aega või aastat paar, kuid rahvast ei tohi lasta pettuda tema lootustes, pääseda jälle tagasi tõsiselt üldhuvilise süsteemi juure. See ajavahemik, mis meid lahutab uutest valimistest, peaks kuluma senitehtud vigade parandamiseks ja riigielu tervendamiseks. Valitsuse poolt ettevõetud sammud näivadki seda kinnitavat. Kui asub majja uus peremees, siis kahtlematult tunneb ta endal väga hubase, kui leiab, et talle loodud tõsiseks tööks kohane aparaat ja õhkkond. Kui uus peremees aga leiab, et nii mõnigi asi ei sobi talle, ärgu siis praegused teetasandajad pangu pahaks, kui mõnigi samm võetakse ümberhindamisele või õiendatakse teisest lähtepunktist väljudes.

Erakondlik materialism on taganemas, Karl Marxi õpetused ja arusaamised on hinnatud põhjalikult ümber, isegi seal, kus ta „Kapital“ oli alguses vääramatuks pühaduseks — Nõukogude Venemaal.

Uus aeg ja uued põlved kannavad uusi ühiseid nõudeid ning sihte. Nende seas on esikohal rahvuslik-riiklik ühik kaugeleküündivate tuleviku

kavatsustega, aastakümnete peale ettemääratud kavadega, mis peavad teenima tervet ühiskonda, mitte aga võimaldama hüvangut nendele, kes üli-demokraatliku korra juures tohivad abistada ainult oma mõttekaaslasi, kunagi aga mitte tervet rahvast.

Demokraatia, nagu meie seda tunda saanud, on olnud poliitiliste rühmade alaline omavaheline heitlus, milles osatud vaid viivuks teha rahu siis, kui mingi kõrvalvõim on asunud seda segama. On kogu aeg olnud võitlus 51 hääle pärast riigikogus. On siis 51 hääle seljataga seisemisel valitsus kokku lapitud, siis on ülejäänud 49 alustanud lakkamatut virisemist teiste vigade üle. Seda on nimetatud demokraatliku terminiga opositsiooniks. Sellist olukorda on näha ette ka uues riigikogus, kuid meil on põhjust loota, et uued majesteetid kord tõsiselt räägivad Toompeal rahvusliku-riikliku terviku huvide nimel.

Oppeaeg peaks olema möödas. Sellidelt oodatakse puhtamat tööd ja asjatundmist ning mitmedki meistrid peavad ükskord veenduma, et mõnda asja tunnevad nooremad paremini kui nemad.

E. R Emmelgas.

QUO VADIS — EESTI TULEVIKU LOOTUS?

Eesti üliõpilaskonna ajalugu on jälle uue pretsedendi võrra rikkam. Üliõpilaskonna Edustuse juhatusel valimisel koaleerus üks osa üliõpilaskonnast balti-saksa vähemusega, et viia läbi üliõpilaskonna esimehe kohale oma kandidaat. Nähtavasti kompensatsiooniks saadud toetuse eest valiti siis „ühisel nõul ja jõul“ Edustuse revisjonitoimkonna esimeheks sakslane, ignoreerides sellega opositsioonijäävate organisatsioonide õigustatud nõudmist revisjonitoimkonna esimehe kohale. Nii asja väline külg. Sündmuskäigule sellise arengusuuna andjaks polnud loodetavasti küll mitte niipalju „vabside“ ja „natside“ vastastikune hingesugulus, nagu sellele vihjatud ajakirjanduses, vaid enamusrahva oma üliõpilasorganisatsioonide (seltside ja korporatsioonide) vaheline võitlus, mis seniste tähelepanekute järgi nähtavasti arenenud Eesti rahvuslikku terviklust lõhkuvate piirideni.

Kui omal ajal eelmise valitsuse juht oma „laulupeo valitsuse“ moodustamiseks koaleerus vähemusrahvustega, siis leidis see samm üldist hukkamõistu laia üldsuse poolt. Ühe osa organiseeritud üliõpilaskonna analoogilise sammu hindamiseks tuleb aga kasutada natuke avaramat perspektiivi, kui seda tehtud seni ajakirjanduse veergudel.

Vaadeldes eestluse ja balti-saksluse viimaste aastate vahekorda peab nentima, et rahvuslikud vastuolud pole kahes vastasleeris mitte pehmenenud, vaid pigemini küll teravnenud. Nii nagu balti-sakslased pole suutnud unustada iseseisva omariikluse ja pealesunnitud vabadussõja tõttu vajaliseks osutunud poliitilisi ja sotsiaalseid ümberkorraldusi meie ühiskondlikus elus, nii ei suuda eesti rahvas tänapäevani ilma mürgise meelekibeduseta meenutada baltisakslaste osa Saksa okupatsioonis ja kurikuulsas landesveeri retkes. Kui balti-saksa vähemuse leeris ollakse küll ofitsiaalselt „leppinud“ uue olukorraga, siis tuntakse ennast seesmiselt ikka mingi sotsiaalse ülemkihina, kuna eestlased maa pärisrahvana kuuluvad endiselt „untermenschide“ kilda.

See väljendub reljeefselt balti-sakslaste demonstratiivses eraldumises eesti seltskonnast ja väiklases upsakuses Saksamaa päritoluga külaliste vastuvõttudel. Arusaadavalt tekitab see kupjalik mentaliteet ja rahvusliku takti puudumine teatud vaenlikkust ka eestlaste ridades. Hitleri võimuletulekuga Saksamaal on see vastastikune viltuvaatamine üha suurenenud. Kui ühelt poolt oodatakse hardas igatsuses „Drang nach Osteni“ peatset teostumist ja „Bodenständigkeit“ jaluleseadmist, siis teisalt peetakse vajaliseks kriitilist suhtumist oma endisele „feodaalhärrale“ ja alatiselt ebatruule kaasmaalasele.

Võttes arvesse ülaltoodut peab aga siiski ütleva, et kui meie balti vähemusel oleks jätkunud takti oma isoleeritud positsioonidelt taganemiseks ja eesti seltskonnaga lähema kontakti otsimiseks, siis meil oleks jätkunud ka suurmeelsust nende mineviku eksisammude unustamiseks. Et aga seda seni pole tehtud nimetamisväärses ulatuses, siis osutub ka hirmus raskeks teineteise mõistmiseks vajalise ühise keele leidmine.

Ka balti-saksa ülikooli-noorsugu on sammunud seni ustavalt „isade“ jälgedes, püüdes tabada otse truualamliku järjekindlusega „suure emamaa“ valitsevate voolude sammurütmi. Kui Saksamaal on asjaomaste ringkondade tõenduse järgi välja surnud endine romantiline, lärmitsev „öleüliõpilase“ tüüp, andes maad „tasalülitatud“ poliitilisele üliõpilastüübile, siis ka meie pummeldav ja apoliitiline balti üliõpilane on Arved Taube tõenduse järgi („Baltische Monatshefte“ 1933. a. novembri nr.) muutumas poliitiliseks. Ja pole põhjust kahelda selles tõenduses, kui võtta teatavaks, et „oma emamaa“ kaasvõitleja initsiatiivil on ka meie balti-saksa tudeng võtnud omaks „Bodenständigkeit“ jalule seadmise vajaduse mõtte. Hitleri „Mein Kampf“ oli aga selline menu, et osutus võimatuks selle raamatu hankimine Ülikooli raamatukogust.

Kes on ametialaliste vahekordate või sugulussidemete tõttu sattunud lähemale meie balti-saksa ringkonnile — see peab otse imestama, kui vähe on seda leeri inimeste rahvuslik mentaliteet muutunud aastakümnete jooksul. Isegi „emamaal“ teostunud „Gleichschaltung“ pole selles mingit nimetamisväärsset pöörangut sünnitanud. Ja vahe vana balti-saksa aristokraatlik-korporatiivse juhi ideaali ning natsionaalsotsialistliku „führeri“ vahel on võrdlemisi väike. Ei muuda asja esimese suurem luksuslikkus ja teise suurem arvestamine hulkade distiplineeritud ühistahtega. Suhtumine võõrastele on mõlemal ühevõrdselt üle öla põrnitsev ja mürgiselt kriitiline. See on maksev ka meie balti-saksa üliõpilasnoorsoo kohta. Eesti kaasvõitleja on jäänud nende silmis ikka endiseks „knootiks“. Näilised jutud vastasorganisatsioonide vahelistest „sõpruslepingute“ sõlmimisest ei muuda asja. Kas on baltlasest tudeng kunagi lähemat huvi tundnud meie kunsti, kirjanduse ja muude kultuuriavalduste vastu?! Või on selles leeris kunagi kaasatundva tähelepanuga jälgitud meie rahva majanduslikke pingutusi?! Üldist meelega ja taunimisnukust äratasid aga küll meie riigivõimude poolt teostatud mühlenite korralekutsuvad sammud, samuti kui Mühleni enese „taktlose Offenheit“. See näitab, et vana „furor teutonicus“ elab meie balti noorsoo hinges veel võrdlemisi priskelt ja meie noorsool oleks põhjust suhtuda neile enam kui kriitiliselt. Kuid selle asemel näeme hoopis vastupidist. Suur osa eesti organiseeritud üliõpilaskonnast leiab kõigiti loomulikuna haarata kinni meile varjatud vaenlusega suhtuva elemendi toetusest, et suruda vastu seina oma võistlevaid kaasmaalasi. Ja siis see balti vähemuse esindaja valimine revisjonitoimkonna esimeheks?! — Kui balti-saksa noorsugu oma viimaste aastate suhtumisega valitsevale enamusrahvusele oleks suutnud tõendada, et

ta on tõeliselt lojaalne eestluse suhtes ja suhtub pieteeditundega meie elu-avaldusile... , kui selles leeris „Balti ühise kodumaa rahvuste ühine saatus“ poleks jäänud mitte vaid õõnsalt kõmisevaks fraasiks, vaid see „ühine saatus“ oleks avaldunud ka aastatepikkusis lähenemisotsimiskatseis ja vastastike vahekordade järjekindlas arendamises, siis oleks olnud arusaadav ka balti-sakslase valik Üliõpilaskonna Edustuse vastutavale kohale. Et aga alles Vabariigi möödunud aastapäeval meie balti-saksa noorsool ei jätkunud respekti meie ajaloolise tähtpäeva suhtes — rongikäigust osavõtmiseks, siis tuleb meie üliõpilaskonna ühe osa sammule koalitsiooni kaaslaste leidmiseks suhtuda kui rahvusliku iseteadvuse ja takti puudumisele. Meie geopoliitilise asendi juures on see aga võrdne rahvuslikule äraandmisele. Siin aga vaevalt saab süüdistada ainuüksi üht võistlevat poolt meie organiseeritud üliõpilaskonnast. Ka teisel pooltel on omad vahekorda teravaks ajavad „teened“ mõne võistleva riigivanema-kandidaadi ühekülgsel pooldamisel.

Ometi peaks meie ülikooli noorsugu, keda pateetiliselt nimetatakse rahva tulevikulootuseks — tegema enesele selgeks, et meie rahva saatuse nimel omab saatuslikku tähtsust meie oludes ka rahva tervikluse säilitamine. Ja on kuritegu rahva olemasolu ees — tuua ohvriks rahva terviklust mõnele silmapilgu-huvile. On ju ometi meie omavahelised sidemed mitmevõrdselt sügavamale lõikavamad kui juhuslikud ja mööduvad sidemed mõne rahvusliku vähemusega. Meid ei ühenda ju mitte ainult ühine keel ja territoorium, vaid esivanemate hauad, mineviku sajanditepikkuste võitluste mälestused, oleviku eluraskused ja pingutused ning tuleviku ühised eluhuvid — on need, mis seovad meid omavahel. Ja neid sidemeid ei tohi tuua ohvriks omavahe-liste näaklemiste väiklusile. Seda peaks arvestama ka meie kasvav noor-sugu.

Hanno Kulmen.

P Ö L L U M A J A N D U S L I K K E M Ö T T E I D .

„ERK“-is nr. 1 s. a. ilmus diskussiooni korras kirjutis — „Põllumajanduslikke juhtmõtteid“, mille puhul lubatagu tuua mõningaid teisitimõtlemisi ja korrektiive.

Kirjutise autor peab põllumehe kutsele ettevalmistamiseks vajalikeks viia meie sundusliku algkooli õppekavadesse „regulaarset põllumajanduse algkursust“, mille õpetamine peaks olema sellekohastel täienduskursustel ettevalmistatud algkooli õpetajate ülesandeks. Selle mõtte teostamine tundub problemaatilisena. Asjale lähedal seisjad teavad kinnitada, et sundusliku algkooli õppekava on juba praegu üle koormatud, millest tingituna ei saavutata nõutavaid tulemusi õppetöös isegi selliste esimese järgu õppeainete õpetamisel nagu emakeel ja arvuteadus. Ja kui juba praegu kõneldakse õigustatult liigse ballasti kõrvaldamise vajadusest algkooli õppekavades, kuidas suudavad taluda siis õppekava raamid ja õpilaste pead seda uut lisa-koormatist põllumajandusliku algkursuse näol?! Pealegi on agronoomia (ka algkursusena) puhtpraktilise iseloomuga teadusekompleks, mille omandamine nõuab õpilaselt juba teatud vaimset küpsust ja orienteerumisvõimet reaalelu nähtusis. Sel põhjusel kõrgendasid põllutöökoolide õpetajad vastu võetavate õpilaste vanadust 16. eluaastalt 17-ndale, kuna aastate kogemuste

põhjal selgus, et vanemad õpilased on võimelisemad koolis omandatud teadmete rakendamisel tegelikus elus. Arvestades seda, osutub enam kui küsitavaks põllumajanduse algkursuse viimine algkooli õppekavadesse.

Selle juures peab aga siiski möönma, et meie rahvastiku koostise juures oleks üldiselt soovitav maa-alkkoolide osavõtt õpilaste ettevalmistamisest maamajanduslikule kutsele. Arvatavasti oleks see teostatav põllumajandusliku elemendi sisseviimisega üksikuisse õppeainesse — nagu aritmeetika ülesannete kogud, loodusteadus, maateadus, kodulugu jne. See nõuaks aga vaid täiendavaid korrektiivse uute õperaamatute koostamisel, sellekohaseid täienduskursusi õpetajaskonnale suvevaheajal — ja maa-ideoloogia süvendamine olekski saavutatud. Mis aga puutub elementaarsete katsete ja näidete korraldamisse põllumajanduse alal, siis seda teostatakse juba mitmendat aastat osas maa-alkkoolides maatulunduskonsulentide algatusel, ilma et tarvitseks selleks korraldada erilisi nn. põllumajandusnädalaid. Kuidas teostada seda vajalist maaideoloogia süvendamist maa-alkkoolides — jäägu muidugi asjaomaste pedagoogiliste ringkondade eneste otsustada, kuna agronoomid mittepedagoogidena oma nõuannetes selles küsimuses kergesti võivad sattuda liivale.

Põllumajanduse kutsehariduse küsimuse korraldamine nõuaks aga küll lähemat diskuteerimist, kuna paistab, et sel alal saavutatud tulemused jätvad mõndagi soovida. Kes on lähemalt puutunud kokku ühiskondlik-agronoomilise alaga — sel pole uudiseks, et põllutöökoolide lõpetajad ei suuda koolis omandatud teadmeid rakendada nõutava viljakusega tegelikus talumajanduses. Nende ridade kirjutajal on võimalus olnud võtta üksikasjalisemalt sõna ajakirjanduse veergudel põllumajanduse kutsehariduse korralduse arvatavate puuduste kohta (vt „Päevaleht“ nr. 48, 1933, a. — juhtkiri). Siin lubatagu asjaomaste ringkondade tähelepanu juhtida vaid sellele tõigale, et seniste tähelepanekute põhjal nähtavasti liiga vähe on kulutatud tähelepanu põllutöökoolides õpilaste personaalse väärtuse tõstmisele ja mõtlemisvõime arendamisele. Kui põllutöökoolide õppekavad kannatasid aastaid teoreetiliste ainete ülekuhjatuse all, mis ei võimaldanud vajalise tegeliku tööoskuse omandamist, siis alates möödunud sügisest on mindud teise äärmusse — on koondatud pearõhk vaid praktiliste töövõtete arendamisele. Nende, eeskujuliku talusulase töövõtete kõrval (nagu igasugused nahatööd, nõõritööd, puu- ja raudtööd jne.) oleks olnud aga tõesti suurema tähtsusega õpilaste orienteerumisoskuse, mõtlemisvõime ja riigikodanlise vastutustunde arendamine. See oleks tuleviku talu- ja rahvamajanduse seisukohalt palju tähtsam, kui praegu praktiseeritavate talusulase töövõtete viimistelu. See-pärast ei jätku põllumajanduslike kutsekoolide ülesannete fikseerimisel vaid kirjutise autori soovitatud „põllumehelikust vaimust (ega ometi vaid poliitilisest!) ja tehnilisest oskusest“, vaid siin peaks tulevase põllumeeskonna kasvatamise ülesanded järjestama järgnevalt: mõtlemisvõime, orienteerumisoskuse, teotahte, tehnilise tööoskuse ja riigikodanlise vastutustunde arendamine.

*

Edasi pälvib autori põllumajanduslike juhtmõtete reas tähelepanu järgmine väide: „Üldse peab aga asunduskohtade hoonestamisel ja ka üldiselt nõudma ja eesõigustama tulekindlate hoonete ehitamist.“ Selle nõude taha tuleb küll kirjutada suur küsimusmärk. Nõustuda autori väitega põllu-

majanduslike ehitiste ebatootvuses, kuid ometi paratamatus vajalisuses — pole võimalik. Osutub ju ometi nende lähtekohtade silmaspidamisel väga tähtsaks (eriti praegusis majanduslikes tingimuses) — ehitiste odavus. Meie metsamaterjali odavuse ja kättesaadavuse tõttu tuleb aga meie oludes odavam just puuehitiste püstitamine. Pealegi on puuehitised tervislikumad ja vähem küttekulukad kui tulekindlast ehitismaterjalist hooned. Selle kõrval tuleb arvesse veel lähtekoht, et elustiili ja majapidamislaadi alatise muutu- vuse tõttu on täiesti ebaratsionaalne kapitaalsete, tulekindlate ehitiste püsti- tamine talumajanduse oludes. Eks näita põhjamaade (Skandinaavia riikide ja Soome) kogemused küllalt reljeefselt üldist puuehitiste eelistamise suunda. Nii et, Eesti oludes tuleb taludes eelistada ikkagi puuehitisi.

*

Ühiskondlik-agronoomilise nõuande teostamisel seab kirjutise autor üles nõude, et „agronoomid-nõuandjad peavad ka ise olema tegelikud põllu- mehed ja näitama eeskuju oma majapidamise juhtimisel“. Autori arvates peaks igas agronoomi jaoskonnas olema eeskujulik talumajapidamine, mille juhtimine peab alluma vastavale jaoskonna agronoomile. Sellena võib tulla kõne alla ka agronoomi isiklik talu. Agronoomi töötasu ei peaks aga tulema vähendamisele talundi tulude arvel.

On põhjalikult vildak arvata, et oma eeskujuliku talumajapidamise ots- tarbeka juhtimisega võib ühiskondlik-agronoom „kõige rohkem oma ümbrus- konna põllumehe veenda uuenduste elluviimise tarvilikkuses“. Kui autor oleks liikunud rohkem tegelike põllumeeste ringkonnas, siis ta oleks kuulnud ka neid enam kui kriitiliselt suhtuvaid arvamusi nn. eeskuju-talude kohta, mille pidajaks riigikogu ja maavalitsuste liikmed. „Kui minul iga kuu nii ja nii palju tuhandeid sisse tuleb, mis mul siis viga talu eeskujuliseks teha, aga talu eeskujuliseks teha oma kätetööga — see on juba teine asi“ — ütleb tegelik põllumees. Ja sama kordab ta ka kindlasti jaoskonna-agronoomi ees- kujuju-talu puhul. Kui aga oma talumajapidamist suudab eeskujulisele tase- mele viia ja selle tulukust märgatavalt tõsta naaberpõllumees, kellel puudu- vad kõrvaltulud, siis on selle mõju uuenduste elluviimise tarvilikkuses juba palju suurem. Sellepärast on ühiskondlik-agronoomiline nõuanne siis palju viljakam, kui jaoskonna-agronoom valib antud ümbruses üksikud tegelikud talundipidajad, keda järjekindlalt konsulteerides ta veenab uuenduste tar- vilikkuses ja aitab tõsta talundi põllukultuurilist taset ning tasuvust. Siin on eeskuju nakkavus ümbruskonnale juba palju suurem kui jaoskonna agro- noomi talul, mille kohta püsib arvamus, et see hoitakse korras vaid kõrval- tulude arvel. Pealegi mõjub isiklik talumajapidamine vähendavalt jaoskonna- konsulendi tööviljakusele, nagu tõendavad vastavate asutiste senised koge- mused. Seepärast tuleb suhtuda eitavalt jaoskonna-nõuandjale talumaja- pidamise hankimise mõttele.

*

On väga üldsónaline ja vaieldav ka põllumajanduslike juhtmõtete püsti- taja väide erilises rõhkupanemise vajaduses põllumajandusliku toodangu tõstmise suhtes. Rahvamajanduse seisukohalt on ju üldiselt soovitatav toodangute tõstmine, kuna see suurendab ka rahvamajan- duse läbikäiku. Kuid eramajanduslikult seisukohalt on põllumajandusliku toodangu tõstmine nii mõnigi kord väga ja väga vaieldav küsimus. Nii on näit. loomasaaduste tootmine lähedas seoses üldise maaviljakusega. Kui

põllu- ja heinamaasaagid on madalad, siis on vaevalt mõtet tõsta karjatoodangu ostusõotade arvel jne. Kui karjakvaliteet madal, siis ei anna oodatud tulemusi ka maaviljakuse tõstmise jne. Samuti oleneb toodangu tõstmine väga suurel määral konjunktuurist. Praegu käib maal intensiivne rohu- maade propaganda. Turukonjunktuur on aga niisugune, et kui riigikassa ressursid ei võimalda ekspordivõit arvel endises ulatuses juurde maksa, siis muutub küsitavaks tasuvuselt ka karjamaade toodangu tõstmine kultiveerimise teel. Praeguses oludes on meil ka paljudes talundis karjade kvaliteet (täh. lüpsivõime) sedavõrd madal, et ei tasu karjamaade kultiveerimise rahalisi kulutusi. Ühesõnaga — põllumajanduse toodangu tõstmine on ikkagi sedavõrd komplitseeritud küsimus, et sellele ei saa ligineda sellise lihtsameelse üldsõnalisusega, kui on seda teinud kirjutise autor.

Omajagu tähelepanu äratav autori väide piiritusetõenduse suhtes. „Ebasoodsate lepingutega on nii mõnigi põllumajanduslikest tõendusaladest sunnitud laostuma. Näitena võiks nimetada kas või piiritusetõendust“ — kirjutab autor sõnasõnalt. Nende nn. ebasoodsate lepingutega vihjatakse nähtavasti ilmselt riikidevahelisele salapiirituse veo vastu võitlemise konventsioonile, mille ülesütlemist nõudis osa meie agraaringkonnist. See aga tõstab omakorda üles juba isikliku ja ühiskondliku eetika küsimuse. Kas autor on mõelnud kunagi ka sellele, et riigi autoriteet on lähedas seoses kildkonna ja ka üksikindiviidi autoriteediga. Ja kui peetakse vajaliseks üksikindiviidi autoriteedi puhtana hoidmine, siis seda suurema piinlikkusega tuleb suhtuda riigi autoriteedi säilitamisele. Seepärast pole alati mitte taktiline ja gentlemanlik tahteimpulsside liikumapanek vaid ainelise omakasu suunas.

*

Autor väidab, et kui põllumajanduse saadusil oli hea minek, siis polnud laenutegemine mingisugune patt. Muidugi polnud see patt, vaid isegi otsustarbekohane samm, kui seda tehti hädavajalise inventari muretsemiseks või möödapäasmatute ja tulutoovate uuenduste teostamiseks. Kui aga seda tehti kõrtsiarvete tasumiseks, kahtlaste ärioperatsioonide teostamiseks, või jällegi selles õndsas lootuses, et „kauaks seda Eesti riiki!“ — või jälle härdameelses inflatsioonilootuses, siis on säärase laenutegemine küll patt ja suurem kuritegu, kui „patt püha vaimu vastu“. Ja kas autor söandab endale kätt südamele pannes kinnitada, et sääraseid laenutegijaid on Eesti põllumajanduses vähe?!

Üldsõnalise miitingu-fraasina tundub ka autori tõendus: „põllumajandus on ala, mis kõige rohkem rikastab rahvamajandust uute varade lisamisega“. Tavaliselt hinnatakse tootmisalade rahvamajanduslikku osatähtsust nende rahaliste läbikäikude või nn. aktiivsuse alusel. Andmed näitavad, et nii põllumajanduses kui ka tööstuses ulatusid sissetulekud konjunkturi kõrgseisu ajal ümmarguselt 130 milj. kroonile. Täheleb — mõlema majandusala rahvamajanduslikku ostuvõimet ja osatähtsust tuleb hinnata enam-vähem võrdset. Seepärast osutub ka liigseks ja miitingu-meeleoluliseks fraas kõige rohkemast rahvamajanduse rikastamisest „uute varade lisamisega“. Kui aga autor mõtles nende „uute varade“ all rahvamajandusliku toodangu koguväärtust või nettoväärtust, siis oleks pidanud seda teaduslikule asjalikkusele pretendeeriva kirjutise juures ka vastavalt sõnastama. Põllumajandusliku toodangu nettoväärtus (täh. koguväärtus) ületab aga küll tunduvalt suurema kesktööstuse nettoväärtuse. Seda mõeldes ja täpsamalt sõnastades oleks võinud autori „uute varade“ mõttele kahe käega alla kirjutada.

J. Viigant.

ERK-IDE LIIDU MÄRGUKIRI NR. 5

nimede-eestistamise asjus.

Esitatud 2. mail Siseministri kaudu
Riigivanemale.

Rahvusliku endatunde süvenemine ja iseteadliku eestluse areng on juba mõne aja eest esile tõstnud meie rohkearvuliselt esinevate võõra-, nende seas eriti saksapärase perekonnanimede eestistamise, mis oleks tõusva rahvusliku iseteadvuse väliseks tunnuseks ja ergutajaks.

Teisalt on viimaseil aegadel eriti teravasti avaldunud marusaksluse ekspansiooni tung itta, mis oma õigustuseks on alati ette toonud ka Balti riikide, nende seas ka Eesti kuuluvuse põlisesse saksa kultuurruumi. Meie rohked pealesunnitud saksapärase perekonnanimed annavad välismaailma silmis selleks nagu omakorda teatavaid tõendusid, olgugi et nad sisuliselt on meile kurvaks ajalooliseks mälestuseks aegadest, kus eesti rahval ei olnud kuigi palju oma elukorralduses kaasa kõnelda.

Kõik need j. t. põhjused on mõnda aega juba kihutanud eriti nooremaid rahvuslasi vabanemisele mainitud vastumeelsest minevikupärandist. Siiski ei ole perekonnanimede eestistamine seni saanud seda hoogu võtta, mis tal loomupäraselt oleks võinud olla. Üheks peamiseks takistuseks on kogu aeg olnud nimede eestistamise raskepärane protseduur ja ka sellega seotud kulud.

Käesolevaga pöörab ERK-ide Liit Teie poole, Härra Riigivanem, et Teie oma autoriteedi ja võimuga kaasa avitaksite nimede eestistamiskäigu peatsele lihtsustamisele ja kuludeta võimaldamisele.

Nende eelduste tekkides avaneb rahvuslikel organisatsioonidel hoopis soodsam ning laialdasem võimalus nimede eestistamise hulgaliseks teostamiseks.

ERK-IDE LIIDU MÄRGUKIRI NR. 6

keskkooli reformi asjus.

Esitatud 15. mail Riigivanemale ja
Siseministrile.

Juba kauemat aega on Eesti avalikkuses olnud päevakorral keskkooli reformimise küsimus. Nel päevil on avalikkusele saanud üldjoontes tuttavaks teostatava reformi kava, mis on koostatud Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumis. Selle järgi muudetakse meie praegune 5-aastane keskkool kaheastmeliseks ja lisatakse ülemale astmele üks õppeaasta juurde. Nende mõlema muudatuse vajadust on üksmeelselt toonitatud ja neid tuleb tervitada.

Kuid teatavaks saanud kavas on asjaolusid, millele tuleb tõsiselt vastu vaielda ja mida tuleb pidada isegi kardetavaks.

Esiteks näeb kava ette, et osale kavatsetavaist keskastme keskkoolist kavatsetakse liita osast algkoolist eraldatavad 2 lõppklassi. Seega tooks keskkooli reform väga olulise muudatuse ka meie algharidusasutiste ülesehituses. Kuna algkool meil seni töötanud rahuldavalt, siis on selle muutmine põhjustel, mis on väljaspool teda, tarbetu ja segav. See muudatus teeks eriti linnades algkooli töö väga ebastabiilseks ja tooks seega kahju. Osa

õpilasi peaks enne alghariduse lõppu vahetama kooli. Kui teatud algkooli 5-ndasse ja 6-ndasse klassi jääks õpilasi liiga vähe, peaks riik kulude kokkuhoiu saavutamiseks need klassid sulgema või ühendama teiste koolide omadega. Samuti oleks lugu keskkoolide kahe esimese klassiga, kui neisse ei ilmuks õpilasi tarvilisel arvul. Seega tekiks suur segadus kooli korralduses ja töös. Kui mõtelda olukorda nii, nagu see tegelikult kõnesoleva muudatuse järgi kujuneb, siis pole kahtlust, et algkooli jääjail edaspidine keskkooli astumine kujuneb raskemaks kui neile, kes sinna üle läinud neljanda õppeaasta lõpul. Samuti on kindel, et siin nimelt maalapsed selle läbi halvemas olukorda satuvad. Kui nad aga enne algkooli lõpetamist linna läheksid, siis tuleb seda pidada kasvatuslikult väga ebasoovitavaks.

Kõige tähtsam uuendus, mille läbiviimist algkooli ja keskkooli vahekorras üldiselt on nõutud, on õpilaste selektsioon üleminekul esimesest teise. See muutuks nüüd täiesti võimatuks, kuna kaoksid (tingimata vajalised) ühtlased alused selle teostamiseks: osa õpilasi läheksid keskkooli 2 aasta võrra varem kui teised, juurdetulijad tuleksid ka hoopis teissuguseist oludest.

Ainuke tegelik ja vähegi kaaluv tarve, mis sunnib algkooli klasse liitma keskkooliga, on vajadus keskkoolireformi tõttu vabanevaille keskkooliõpetajaile tööd muretseda. See ei vähendaks aga iseenesest tööpuudust, sest see sünniks algkooliõpetajate töövõimaluste arvel ja neid jääks jällegi tööta. Kuna aga keskkooliõpetajate seisukord siiski nõuab võimaluste piires arvestamist, siis on ju see lahendatav ka ilma algkooli lõhkumiseta. Tavitseb ainult keskkooliõpetajaile anda täied õigused töötada kahes viimases algkooli klassis. Ja kuna praegu keskvalitsusel on võimalus õpetajaid ümber asetada, siis on asi ilma pikemata lahendatav.

Arvestades neid asjaolusid, eriti selektsiooni kõrvalejätmist ja ka tõsiasi, et mõra tekitamine algkooli kehasse kindlasti avab uusi võimalusi demagoogiaks algkooli kursuse lühendamiseks ja seega meie üldise rahvariiduse taseme allaviimiseks, peab ERK-ide Liit küsimusesoleva koolireformikava ühe osa vastu asuma kategooriliselt eitavale seisukohale.

Teiseks kavatsetava koolireformi puuduseks on asjaolu, et see ei lahenda küsimusi, mis ühenduses võõrkeelte õpetamisega. ERK-ide Liit julgeb pöörduda Teie tähelepanu 13. detsembril 1933. a. Haridusministri kaudu Vabariigi Valitsusele esitatud märgukirjale võõrkeelte õpetamise asjus meie keskkoolis. Nagu selles toonitati, oleneb ebaloomulik võõrkeelte vahekord keskkoolis praegu ennekõike asjaolust, et algkool aluse paneb saksa keelele ja seeläbi ette määrab võõrkeelte järjekorra keskkoolis. Nüüd kavatakse saksa keel algkooli alles jätta, mille tõttu vana vahekord keelte asjus ka keskkoolis jätkuks. Saksa keele eemaldamise vajadust on küllaldaselt põhjendatud tegelikkude pedagoogide poolt. Ainuke kaaluvana esitatud põhjendus saksa keele allesjätmise poolt on lastevanemate soov, mille ulatust aga kuidagi pole kindlaks tehtud. Aga kuigi see oleks kindlaks tehtud, ei saaks see olla mõõduandev. Otsustati ju meil samuti vene keele küsimus vastu valdava enamiku lastevanemate soovi rahvusliku kultuuripoliitika huvides. Ja tõsiasi, mis kõnelevad saksa keele ülevõimu murdmise poolt, on praegu vähemalt sama kaaluvad, kui olid omal ajal need, mis sundisid vene keelt täiesti koolist eemaldama. Asjaolud, millega aga käesoleval juhul tuleks tingimata arvestada, on esiteks see, et Tartu Ülikool on teinud otsuse saksa keele domineerivuse vastu ühel häälel ja teiseks, et kogu meie

rahvuslikult mõtlev intelligents haruldase üksmeelega on oma arvamist ses asjas avaldanud.

Keskkooli reformi kava järgi kaldub aga peale seda olukord üldse saksa keele õpetuse kasuks. Selgub nimelt, et kui esimeseks võõrkeeleks on saksa keel ja teiseks inglise resp. prantsuse keel, siis jääb esimese õpetamiseks algkoolist kuni keskkooli lõpuni 38 tundi ja teiste — 24 tundi, on aga esimeseks võõrkeeleks inglise resp. prantsuse keel ja teiseks saksa keel, siis on jäetud esimestele 36 tundi ja saksa keele õpetuseks 26 tundi. Seega on igal juhul meie oludes palju raskemini õpetatavatele inglise ja prantsuse keelele varatud vähem aega kui saksa keelele. Kui Haridusministeerium arvab, et inglise resp. prantsuse keelt jõuab üksi keskkool kätte õpetada, peaks see saksa keele kohta meie oludes ammuigi kindel olema. Ja kui üheks võõrkeele algkooli jätmise põhjuseks on võinud olla asjaolu, et sellega keskkool üksi toime ei tuleks (mida eitavad pedagoogid, eriti arvestades keskkooli kursuse pikendamist ühe aasta võrra), siis on säärane keeltele jäetud vaherkord mõistmatu.

Et saksa keele jätmine algkooli ja seega saksa keele domineeriva koha säilitamine meile mitte ainult kultuurpoliitiliselt kahjulik on, vaid et võõrkeele õpetamine algkoolis üldse raskendab meie koolikorralduse sirgjoonelist läbiviimist, tuleks võõrkeel algkoolist tingimata eemaldada.

Rahvuslikult meelestatud intelligents on pannud suuri lootusi meie hariduselu tervendamise suhtes praegusele Vabariigi Valitsusele, kes ei tarvitse oma tegevust lasta määrata hulkade meeleoludest, vaid võib vabalt ajada õiget rahvuslikku poliitikat. Seda kibedam oleks pettumus, kui need lootused eriti siin esitatud punktides ei täituks. See tooks kahtlemata kaasa üldise arusaamatuse kogu hariduselu korraldamise hindamisel.

K I R J A N D U S T.

Eduard Laaman: *Erakonnad Eestis.* „Elav Teadus“ nr. 26. Tartu, 1934. 102 lk. Hind 1 kroon.

Poliitilise partei probleem on eriti viimasel ajal teravaks päevaküsimuseks mitte ainult meil Eestis, vaid kogu tsiviliseeritud maailmas. Otsitakse uusi riigivorme, mis suudaksid paremini rahuldada kodanike laialdaste hulkade huve, kui see on olnud seni. Seoses sellega kaalutakse tõsiselt küsimust, kas moodne demokraatlik riik ei oleks mõeldav poliitiliste erakondadeta, kas ei tuleks rahvaesindus rajada korporatiivsele alusele ning kodanikkond päästa poliitiliste parteide eestkostmisest. Neile küsimusile vastamiseks on vajalik paratamatult tutvuda poliitiliste parteide probleemistikuga nii üldisest kui ka antud konkreetse riigi seisukohast. Säärast tutvumist Eesti suhtes võimaldab Ed. Laaman'i äsjailmunud teos *Erakonnad Eestis*.

Nagu seda võib järeldada juba kõnesoleva teose pealkirjast, on ta peamiselt ning eeskätt pühendatud Eesti erakondadele. Teose sissejuhatavas osas antakse küll mõningad algaimed poliitiliste parteide tekkimisest, arengust ja tähtsusest üldse, kuid need on vaid raamistikuks Eesti ainestikul maalitud erakonnaportreede. Eesti poliitiliste parteide kirjeldamisel lähtub Ed. L. ajaloolisest seisukohast: ta käsitleb nende tekkimist ja arengut seoses Eesti riigielu kujunemisega. Tarviliku erapooletuse säilitamiseks erakondadevahelise võitluse analüüsimisel esitatakse teoses Eesti parteide ideoloogilisi aluseid ning päevapoliitilisi nõudeid võimalikult mõtteavaldajate oma sõnadega ja tuuakse mõlemapoolseid hinnanguid ainult seal, kus nad aitavad selgitada lahkuminekuid. Ed. Laaman on eesti ajakirjanike praeguses peres vaimukaimad ning sädelevamaid juhtkirjanikke.

Tema seisukohti ja mõtteid ei tarvitse igakord ning kõiges pooldada, lugeda aga neid võib ometi alati mõnuga. Kõnesoleva teose ainestiku kirjeldamisel pole Ed. Laaman mitte niivõrd realistliku ning põhjalikkusekalduv teadusmees kui just kunstnik ekspressionistlikust voolust, kes oma käsitluses lähtub primaarsest ja intensiivset värv- ning vormitunnetusest, asetades pearõhu pakutavas pilditervikus jõulise värvimulje või vormiliikumuse esitamisele. Populaarteaduslikule teosele on säärane käsitlusviis aina hüveks.

Peatunud lühidalt üldkõnarusil, annab Ed. L. kokkuvõtlikult ülevaate Eesti ärkamisaegseist poliitilistest vooludest, esimese eesti poliitilise partei „Eesti rahvameelse eduerakonna“ tekkimisest ning sotsialistlike koondate kujunemiskäigust. Eesti poliitiliste parteide teise loomejärguna käsitletakse 1917.—1920. a. revolutsiooni. Sel ajavahemikul kerkivad Eesti poliitilise elu laval eduerakonna kõrvale teised poliitilised parteid, alates enamlastest ning lõpetades Maarahva Liiduga. Elavad ning usutavad on need erakonnaportreed, milliseid Ed. L. manab lugeja silmi ette Eesti erakondade arengut käsitlevas peatükis, mis on peamine ning ühtlasi õnnestunuim osa teosest.

Ed. Laaman kirjeldab huvitavalt, kuidas 1917.—1920. a. revolutsioon Eestis tähendab peale muu enamlaste erakonna pealetungi ja tagasilöömist. Nende tähtsamaks ülesandeks on alul võitlus Eesti rahvusliku enesemääramise vastu, ükskõik milles see ka ei avaldu: kas Eesti polkudes, Eesti autonoomias või Eesti maapäevas. Hiljem, kui see võitlus on lõppenud lüüasaamisega, suunatakse oma tegevus klassivõitluse teritamisele ning Eesti rahvamajanduse õnnestamisele, mis peab võimaldama võimu lõpliku vallutamise. I. dets. 1924 jõuavadki nad riigipöörde katseni, mis aga variseb kokku juba oma esimestel minutitel. Nüüd ollakse sunnitud lahkuma avalikult näitelavalt. „Võitlus provokatsiooniga“ jätkub veel siiski Riigikogu kehvikute rühma kaudu.

Sotsialistlike parteide portrees kujutatakse kahe, nimelt sotsiaalrevolutsionääride ja sotsiaaldemokraatliku, erakonna liitumiskäiku, kirjeldatakse ühinenud partei vasaku ja parema tiiva vahelist võitlust ning antakse ülevaate eesti sotsialistlike erakondade päevapoliitilisest nõudeist. Kahju ainult, et sotsialistlike parteide ideoloogiline programm, mis on võrreldes eesti teiste parteide omadega vii-

mistletumaid, pole leidnud teoses küllaldaselt selgitamist. Tabavalt aga on iseloomustatud Eesti sotsialismi. Nagu euroopa päraststõja-sotsialismis üldse, nii avalduvat ka eesti sotsialismis ikka teravamalt lahkuminek revolutsioonilise marksismi õpetuse ja „revisionistliku“, s. o. sotsiaal-reformistliku ja liberaal-radikaalse päevapoliitika vahel. Ühine võitlus tsaristliku ja enamlike Venemaaga ning Balti aadliga olevat lähendanud eesti sotsialismi kodanlastele erakondadele. Ühes nendega viis ta läbi Eesti iseseisvusvõitluse ja maa-uuenduse, millest eriti viimane olevat arendanud tema ridades väikekodanliku mõtlemist.

Keskerakondi käsitlevas osas vaatleb Ed. L. Tööerakonda, Rahvaerakonda, Rahvuslikku Keskerakonda, Kristlikku Rahvaerakonda, Majandusrühma, Rahvusvabameelsete erakonda ning Eesti Vabadussõjalaste Liitu. Siinkohal peatuksime vaid Rahvusliku Keskerakonna ning Eesti Vabadussõjalaste Liidu juures.

Rahvusliku Keskerakonna eluiga pole veel kuigi pikk: ta moodustub 1932. a. alul, kui radikaal-demokraatlik Tööerakond ja linna eramajanduslikkude kutsekoondis — Majandusrühm ühinevad mõõdukas-liberaalse Rahvaerakonnaga, millega oli liitunud juba aasta varemni kirikuõpetajate ja nende lähema ümbruse „kutseesinduslik“ Kristlik Rahvaerakond. Ühinemine toimub platvormil, mille peapunktideks rahvusaade, sotsiaalne liberalism ning võitlus kitsaste kihihuvide vastu. Keskerakondade liitumise põhjustanud Ed. Laamani arvates eeskätt agrarkriisist tekitatud maa võitlus linna vastu, mis sundinud ühinema hoo bi alla sattunud keskerakondi. Teise ühinemispõhjuseks Ed. L. märgib keskerakondade ideoloogilist lähenemist, mis ei olevat toimunud mitte niivõrd uue ideestiku tekkimise, kui just vanade vahede ärakulumise tõttu. Mainimata aga jätab Ed. L. ühe asjaolu, mis pole kaugeltki viimase tähtsusega ühinemispõhjuste reas. See on pidev kahanemistendents, mis avaldub keskerakondade pooldajaskonnas: Asutavas Kogus on kõigil keskerakondadel kokku 50% koh-tadest, I Riigikogus juba 40%, II Riigikogus — 36%, III Riigikogus 28% ja IV Riigikogus ainult 26%, — seega keskerakondade pooldajaskond on vähenenud selle aja jooksul poole võrra. Kahanemistendentsi pole suutnud peatada keskerakondade ühineminegi: V Riigikogu valimistel esinevad keskerakonnad Rahvusliku Keskerakonnana,

kuid saavutavad siiski ainult 23% koh-
tadest. Rahvusliku Keskerakonna traagikat näeb Ed. L. selles, et liitunud keskerakonnad ei olevat suutnud luua uut ideoloogiat, mis oleks lahendanud sisemiselt senised vastuolud. Nii olevat osutunud võimalikuks, „et ses pealt-näha ühises sotsiaal-liberaalses ja demokraatlikus erakonnas kriisimurrangu silmapilgul pörkasid üksteise vastu majanduspoliitikas vabamajanduslik liberalism plaanimajanduslike reguleerimispuüetega ja üldpoliitikas vanad autoritatiivsed põhimused, mis kaitseisukorras ei näinud poliitiseilist, vaid pedagoogilist abinõu, liberaal-demokraatlike kodulekodanikuvabaduse mõistega“ (lk. 51). Nii viinudki Rahvusliku Keskerakonna lagunemisele 1933. a. oma vapustustega krooni- ja põhiseaduse reformi võitluse ning suvise kaitseisukorra näol. Et selles on kahtlemata teatud osa etendanud eesti vabadussõjalaste liikumise tookordne jõuliselt progresseeruv edu, seda jätab Ed. L. mainimata.

Eesti Vabadussõjalaste Liitu käsitlevas osas pole piisanud Ed. Laamanil küllaldaselt erapoolestust: kohati liigagi läbipaistev on autori subjektiivne antipaatia selle uuendusliku liikumise vastu. Ed. L. iseloomustab Eesti Vabadussõjalaste Liitu kui kriisiliikumist, mille eelkäijaiks Eestis olevat osalt Valve Liit ja Rahvusvabameelne erakond, teisest küljest demobiliseeritud sõjameeste kutsekorraldis. Kuid ei puuduvat ka uued tugevad välismõjustused nii Hitleri rahvussozialismilt kui ka Soome Lapualt, ilma milleta kogu selle „rahvaliidumise“ sünd olevat täitsa kujutlematu. Nii kutseline kui ka fašistlik kallak vabadussõjalastes osutuvat diktatuuri poole, kuna liitu kuulunud mittepoliitiliste ringide utoopiline „ürgdemokraatlikkus“ olevat tegelikult vähima kandejõuga. Eesti vabadussõjalaste liikumine olevat „Eesti demokraatliku riikluse hauakaevaja“ (lk. 60), tal puuduvat „alles õiged juhid ja selginud ideed“ (lk. 62), tema poliitiline programmgi, peale mõne demagoogilise punkti, mis sihitud „erakonnategelaste“ vastu, olevat värvitu ja üldsonaline ning andvat tunnistust vastuolulisest segust vabadussõjalaste poolehoidjaskonnas (lk. 61). Ed. L. näib aga unustavat, kas meelega või kogemata, Eesti Vabadussõjalaste Liidu juhtivate tegelaste poolt korduvalt avaldatud deklaratsiooni, et eesti vabadussõjalaste rahvaliidumine on suuna, aga mitte programmilikumine. Ei tarvitseks ka alahinnata nende juhte, kes

võrdlemisi lühikese aja jooksul suutsid organiseerida kaugelt üle kolmesaja Liidu osakonna, mille liikmeskonna koguarv ulatus peale saja tuhande. Need on ikkagi arvud, milleni pole küündinud seni ükski eesti „põlistest“ erakonnadest. Selgusetuks jäävad ka need kaalutlused, milliseid arvustades pidas Ed. L. õigeaks Eesti Vabadussõjalaste Liitu asetada keskerakondade hulka, kellega tal pole ometi rohkem sarnadust kui sotsialistidel kogupõllumeestega. Alates oma V üleriiklikust kongressist, mis toimus Tallinnas 17. detsembril 1933, muutus Liit küll erakonnaks, kuid võrreldes Eesti teiste poliitiliste parteidega siiski erakonnaks *sui generis*, mis väärib erikoha Eesti erakondade süstemaatikas. Vabadussõjalaste rahvaliidumise üheks peamiseks eesmärgiks oli erakondadevaba rahvaesindus-süsteemi läbiviimine, kuid et seda teostada seaduslikul teel, oldi sunnitud muutuma paratamatult isegi poliitiliseks parteiks. Eesti „põliste“ erakondade usutunnistuseks on aga hoopis vastakune vaade, millist jagab ka Ed. L.: nende arvates „teistsit kui erakondade kaudu ei saa rahvas meie aja riikides valitsemise üldse osa võtta“ (lk. 10), sest rahva tahe organiseeritud kujul saavat avaldada ainult erakondade kaudu (lk. 101). Ometi on see aga võimalik, nimelt kutseisinduslikule alusele rajatud rahvaesinduskogu kaudu.

Agraarerakondi käsitlevas osas peatub Ed. L. Põllumeeste Kogudel ja Asunike koondisel. Oieti on hinnatud nende erakondade mõju Eesti elus, kes on siin 15 aasta jooksul toime pannud suure pöörde, „asendades esialgse suurtööstusliku orientatsiooni põllumajanduslikuga, surudes kogu Eesti poliitilisele arengule peale agraarhuvide pitseri, tehes Eesti radikaalsest demokraatiast — talupoegliku demokraatiast. Eesti iseseisvuse algatas ja võitis kätte hinnaharitlane. Iseseisvat Eestit hakkas valisema talumees“ (lk. 75).

Põllumeeste Kogude osa Eesti poliitilises elus on Ed. Laamani arvates kahekülgne: ühest küljest olevat ta asetäitjaks Eestis puudevale alalhoidlikule erakonnale, oma teise poolega esitavat ta aga agraarparteid. Alalhoidliku erakonnana pidavat kogud taotlema klassivõitluse ületamist. Agraarerakonnana seisvat ta klassivõitluse alusel. Säärane kaksiklus läbivat kogu tema ajaloo, andes sellele isesuguse lõhestatud, vahel isegi draamatilise ilme. Selle tagajärjel ei olevat saavutatud mõlema agraarerakonna ühendamisel püsivat edu, kuna „seal

aeti ühel hoobil taga kahte jänest: kuulutati „põlisel olekul“ rajanevat konservatiivsust ja mobiliseeriti klassivõitluse suurarmeed, et „näidata“ linnadele. See oli klassivõitlus, mis kriisis sai ülevõimu ja tagasihoobina lõhkus ka iseenda väe“ (lk. 75). Ed. L. oleks võinud lisandada, et selle ühendatud agrararakonna lagunemisel teatud osa on mänginud „juhtide“ puht-isiklikud motiivid, mis on etendanud korduvalt Eesti poliitilises elus saatuslikku osa.

Asunikku de koondist iseloomustab Ed. L. kui kõige puhtakujulise mat kutseühingut, kui tänu oma seisukohale parlamendi keskkohal on enese käes hoidnud aastateviisi põllutöömistri koha ning välja pigistanud igast koalitsioonist seda, mis sealt vähegi on andnud välja pigistada. Ed L. sõnab: „Kurjad keeled on kinnitanud, et tal oma erakonna eeskava ei olevatki, vaid ainult hinnakiri — preiskurant. Sellega on mõista antud, et küllaldase vastutatu eest teda enam pakumise teel igaks poliitiliseks transaktsiooniks võib saada“ (lk. 80). Kuna aga vahe asunikku de ja vanapõllumeeste vahel iga aastaga ikka rohkem on kadumas, siis seisvat Ed. Laamani arvates asunike koondis valiku ees: „kas liituda põllumeeste kogudega ühiseks agrararakonnaks, või kui tahetakse jääda teiseks agrararakonnaks, siis moodustada seks oma eriline poliitiline ilmavaade“ (lk. 81). Nagu seda näitab lähem ajalugu, on asunike koondis valinud viimase tee: oma viimasel üleriiklikul kongressil 4. veebruaril 1934. a. on ta vastu võtnud poliitilise programmi põhilaised, mis on iseenesest Põllumeeste Kogude „poliitilise tegevuse juhtmõtete“ ja omapäraselt arusaadud fašistliku doktriini paaritus.

Edasi peatub Ed. L. rahvusvähemuste erakondadel, annab ülevaate Eesti rahva esinduskogude parteilisest koosseisust ning erakondade osavõtust Vabariigi Valitsustest ja läheb üle lõpp-pildi maalimisele, mis kannab pealkirja „Erakonnad kriisis“.

Mis on põhjustanud siis Eestis erakondade kriisi? Ed. Laamani vastus sellele küsimusele on kokkuvõttes järgmine. Eesti erakonnad ei vastavat par-

lamentarismi ega üldse demokraatliku riikluse nõuetele. Organisaatsioonilise nõrkuse kõrval olevat neile omane ideelise aluse kitsus ja väljakujunematus. Nad saavat suure vaevaga ainult sellega hakkama, et olla vahemeheks valija ning valitsuse vahel ja et korraldada rahvaesinduse ning valitsusliikmete valimisi. Poliitiliste erakondade teine tähtsaim ülesanne — avaliku poliitika formuleerimine, valitsuse poliitika arvustamine, rahva poliitiline kasvatus — jäävat aga nende juures lonkama. Sellest tekkivat olukord, kus rahvas ootab juhtimist erakondadelt, erakonnad jälle omakorda rahvalt. Ei tarvitsevat siis ka imestada, kui riigi valitsemine muutub seega perspektiivituks jooksvate asjade päevast päeva ajamiseks. Teine kurjajuur peituvat aga eesti erakondade arenemissuunas: nad muutuvat ikka enam ja enam maailmavaate erakondadest kutse ja kihihuvide esindusteks. Säärases õhkkonnas ei saavat ka riik olla rohkem kui mõningate huviringide osaaühisus, mille peakoosolekuil keeb võitlus osatähtede enamuspaki pärast. Kaunis hävitav on Ed. Laamani üldhinnang eesti erakondade kohta: „Nad on ainult riigi asutamise ajaks kiiruga üleslöödud telgid, mis tuult ja vihma läbi lasevad, aga mitte alatised, püsivad elamud“ (lk. 92). Nad ei olevat suutnud veel tõusta ehtsate poliitiliste parteide tasemele, mis meie aja demokraatiais pidavat olema üldrahvuslikud nii oma taotlusis kui ka seisukohas üldsuse vastu.

Tahtmatult kerkib siin küsimus, kas erakondade kriisi peajuured ei peitu siiski sügavamal? Erakondade kriisiliikumine pole ju ainult Eesti kohalik näht, kuna ta vallutab tänapäev ühe riigi teise järele. Kas ei ole siiski mitte õigus Oswald Spengler'il, kui ta oma teoses *Untergang des Abendlandes* väidab, et poliitiliste parteide ajastu on mööda, kuna me oleme astunud juba tsesarismi ajajärku. Partei kui vorm kaob, kõigi ehtsate parteide abstraktsed ideaalid haihtuvad, nende asemele astub erapoliitika, väheste rass-inimeste ohjeldamatu võimutahe. Teooriate ajastu läheb lõpule. Eks tõenda ju seda tänapäev.

Valter Nõges.

Ilmub 12 korda aastas. Tellimishind: aastas kr. 3.—, poolaastas kr. 1.70.

Vastutav ja tegev toimetaja: Edg. Kant.
Toimetuse liikmed: N. Kaastik, H. Moora, V. Nõges, Ed. Sahkenberg.
Väljaandja: Eesti Rahvuslaste Klubi Liit.

Iga!

kokkuhoidlik perenaine

ostab omale kööki sellekohase
garnituuri

sest paberkottides ainete hoidmise läbi läheb palju kaotsi.
Saadaval kõigis ühis- ja teistes kauplustes.

PEALADU

A-S. „NORMA“ PLEKI- & LITOGRAAFIA TOOSTUS
Tallinn, Narva maantee 19

50. EESTI JUUBELINÄITUS

PEETAKSE TARTUS

24.—27. AUGUSTINI

UUEL, MOODSAL NÄITUSEVÄLJAL

TÖÖSTUSLIKKUDE, KAUBANDUSLIKKUDE JA
PÕLLUMAJANDUSLIKKUDE ORGANISATSIOO-
NIDE ÜHISEL KORRALDUSEL.

Ülesandeid võetakse vastu ja teateid
antakse näituse büroos: TARTU, PROMENADI 2-17, telefon 1-01.

EESTI PÕLLUMEESTE SELTS TARTUS.

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

ERK

Vastutav ja peatoimetaja
Edgar Kant. Toimetus:
dr. jur. **N. Kaasik**, prof. **H. Moora**, õigusteadl. **V. Nõges**,
õigusteadl. **Ed. Sahkenberg**

Väljaandja: Eesti Rahvuslaste Klubide Liit

Seniseid kaastöölisi: mag. phil. *J. Aavik*, mag. zool. *J. Aul*, dr. jur. *E. Ein*, mag. phil. *R. Indreko*, ajakirjanik *E. Jalak*, dr. jur. *N. Kaasik*, ajakirjanik *E. Laaman*, koolinõunik *J. Lang*, kirjanik *J. Lintrop*, dr. phil. *O. Loorits*, maadeteadlane *J. Maide*, mag. agr. *A. Martin*, riigiteadlane *G. Meri*, prof. *H. Moora*, mag. zool. *A. Määr*, mag. jur. *V. Nõges*, dir. *R. Olbrei*, kirjanik *E. Peterson*, adv. *K. Peterson*, eru-admiral *J. Pitka*, mag. phil. *G. Ränk*, õigusteadlane *Ed. Sahkenberg*, dr. phil. *H. Sepp*, majandusteadlane *L. Sepp*, ajakirjanik *H. Tammer*, kirjanik *A. H. Tammsaare*, prof. *E. Tennmann*, õpetaja *A. Vaigla*, dr. phil. *J. Vasar*, *J. Viigant*, mag. *Y. Vuorijoki* j. t.

AJAKIRI „ERK“
käsitleb poliitilisi, sotsiaal-
seid, majanduslikke ning
kultuurilisi küsimusi
rahvuslikult platvormilt

ERK ilmub kord kuus. Tellimishind aastas
Kr. 3.—, poolaastas Kr. 1.70, üksiknumbrid
à 30 snt. Tellimisi võtavad vastu kõik pos-
tiasutised. Toimetuse aadr.: **Tartu, Maarja-
mõisa 48, 1.** Talit. aadr.: **Tartu, postk. 140**

- ◆ PILSEN
- ◆ MÜNCHEN
- ◆ EKSPORT
- ◆ PILSEN

„LIVONIA“

ÕLU, MÕDU, KARASTAVAD JOOGID!

ED. KRIVELKOT'i

Tapeedi ja linoleumi erikauplus

asub nüüd

Pikk tän. 14

(Pühavaimu kiriku kõrval)

Tel. 435-15.

Palun külastada ja veenduda suurima nüüdisaja
nõuetele vastava kauba maitserikkas valikus!

Linoleum

maailmakuulsa inglise vabriku
„BARRY“ toodang.

Tapeet

puu- ja kaltsupapp

„Barry“ linoleumvaibad ja linikud, poonimisvaha, poonimisharjad jne.

Kõige austusega

Ed. Krivelkot
Tapeedi ja linoleumi erikauplus

1. 500 / 6174211

PE^A₃ 72634,5

Kaubandus - Tööstus Aktsiaselts

„Kreenbalt“

TALLINN

SUUR-KARJA Nr. 13

POSTKAST Nr. 346

Telegr.-aadress:

„KREENBALT“ — TALLINN

Telefon Nr. 425-14

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht
ja pealadu:

- Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A-s.
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O-ü.
- Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus end. Vöhrmann ja Poeg
- Eesti Niidivabriku Ühisus

Kõikide ülalnimetatud vabrikute saaduste

en-gros

m ü ü k

Nõudke kodumaa kaupa!